

AZ ITALMÉRÉSI JÖVEDÉK.¹⁾

Javában folynak az új állami jövedék életbeléptetésére az előkészületek. Az italmérési jövedék 1890. január 1-étől fogva hasznosíttatik a kincstár részére; meg kell tehát jókor tenni az intézkedéseket arra nézve, hogy azon ezrek, kik szeszese italokat kimérni s kis mértékben elárusítani fognak, idejekorán megkapják erre az engedélyt, és hogy, a mi a legnagyobb feladat, az italmérési adó egy vagy más beszedési módon biztosítva legyen. A pénzügyi hatóságnak különösen ez az utóbbi művelet most sok munkát, mondhatnám: gondot okoz, és ez a munka terhes azért is, mert most egyidejűleg befejezéshez juttatják a regáleváltási alkut.

A földtehermentesítés óta alig volt ez országban művelet, melynek oly széles és mély gazdasági s pénzügyi hatása lett volna, mint lesz a regáleváltásnak és a vele kapcsolatos italmérési jövedéknek. A szőlődézsma váltás, és a vele egybekötött hitelmivelet össze sem hasonlítható a mostani kettős feladattal, és a mindenkép nagy terjedelmű új földadó szabályozás sem gyakorolhatott oly pénzügyi hatást, mint ezen új jövedék. Az italmérési jogokért adandó 220 milliónyi kárpótlás fölött a tárgyalás az idén be fog fejeztetni; a váltási tőkéket azonban a kincstár csak fokozatosan teszi folyóvá; a papírok értékesítése az államhitel és a magános regálebirtokosok körében nevezetes mozgalmat fog okozni. A kártalanítás munkája magára a pénzügyi hatóságra nézve, nagyban és egészben be fog végeztetni; a jövedék hasznosításának munkája azonban csak most kezdődik igazán és folyton kényes feladat marad.

Most az átmenetnél, a mikor annyi meggyökerezett érdeket kimélni kell, a törvény rendelete szerint, mindenki lehetőleg meghagyandó a kimérés és kicsiben elárusítás gyakorlatában; eddigi regálebérlőknek elsőbbségök van más magánosokkal szemben, hasonló föltételek mellett. A fennálló korcsmák számát erkölcsiség, közegészség, stb. szempontjából három évnél előbb

¹⁾ Ezen értekezés meg volt írva több nappal azelőtt, hogy az italmérésijövedék ügye a fővárosi s a képviselőházi pénzügyi bizottságokban tárgyalatott.

redukálni nem lehet; és azoktól, a kik 1888. november 1-je előtt egész életükre szereztek kimérési engedélyt, ez, a korcsmák számának leszállítása czimén, csak hat év leteltével, és ekkor is egy évre terjedő záros határidő után, vonható meg.

Az italmérési adó beszédese, zárt városok és nyílt helyek szerint, hasonló módon biztosittatik, mint a bor- és húsfogyasztási adó. Zárt városokban (Budapest és Pozsony) a pénzügyi közegek szedik az adóvonalon behozott, vagy azon belől termelt szeszes italok után az adót. És mivel itt különbség nem tétetik és nem is tehető a közt, vajon kimérésre vagy pedig tulajdon fogyasztásra hozatik be az ital: mindenki fizeti az adót, és azért a zárt városokban ez nem is italmérési, hanem valóságos újabb fogyasztási adó.

A nyílt helyeken az adó beszédésének három módja van: általánynyal való megváltás, bérbeadás, és ha ezen módok egyike sem sikerül, akkor a kincstár saját közegeivel szedeti be az adót. A megváltást kell a pénzügyi közegeknek először megkísérelni s ha egyezés létre nem jön, következik a bérbeadás megkísérelése. Az adó biztosítása rendszerint ezen két ut egyikén történik; a kincstári kezelés ritka eset. Most folynak a tárgyalások országszerte, s a városok és nagyobb községek maguk igyekeznek a beszédés jogát maguknak megszerezni, hogy a kötelezett feleket bérlők vagy pénzügyi közegek zaklatásától megkíméljék. A bérbeadásnál a községeknek elsőbbség adatik; különös tekintetben részesülnek azután az eddigi bérlők; figyelemre méltatják azokat, a kiknek korcsmaépületjük van; szóval az adó biztosításánál a lehető legkisebb rázkódással tartozik a kincstár az átmenetet az eddigi állapotból az állami jövedék regimejébe közvetíteni.

Csak hogy az ilyképen támasztható igényekkel szemben áll a kincstárnak azon érdeke, hogy a jövedékből tetemes bevételt kell előteremtenie. Látni fogjuk mindjárt: mennyi az az okvetlenül elérendő jövedelem, mely a regáleváltsági tőke kamatjának és törlesztésének, valamint a jövedék kezelési költségeinek fedezésére szükséges. Ezen bevétel elérésére törekszik mindenekelőtt a most folyamatban levő biztosítási eljárás. Passiv ez a jövedék nem lehet; a regáleváltságra az állam nem fizethet rá, sőt a célzat az, hogy ezen új jövedék idővel tetemes tiszta fölösleget hozzon a kincstárnak.

A magántulajdonosoktól megváltott regále részben veszteséggel fog járni; de annál nagyobb lesz a haszon a zárt és nyílt városoknál és a nagyobb községeknél. Sűrűen említik, hogy a pénzügyigazgatóságok egyes városoktól két, harmadfél akkora bért követelnek, mint a mennyi kamat nekik a váltságtőkéért jár. Így egy Alföldi város esetét említik, melynek 18.000 frt. kamatjövedelme lesz a regáleváltsági tőke után és az kénytelen az italmérési adót, nehogy bérlő kezébe jusson, 45.000 frtért átvállalni. Hasonló számarányt hallottunk egy Dunántuli városról. Hiába, a városoknak kell kipótolniok ezen gyarapodó jövedelmi forrásból azt a veszteséget, melyet a magánosok hanyatlásnak indult regáléja a kincstárnak a megváltás következtében okoz. Az a részesülés pedig, mely a városoknak és bizonyos községeknek a maguk jövedelmi fölöslegéből kijár, gyenge kárpótlás a nagyobb adóteher fejében.

A vélemények megoszlanak ugyan a fölött, hogy ezen adó meg fogja-e drágítani a szeszes italokat; mert az italmérési jog eddigi kihasználása az ország igen nagy részében a kimért bor és szesz árára s minőségére valóban nagyon káros hatással volt. Az ezentúl fizetendő illeték és adó, eléggé szabad kimérés mellett, nem fog fölérni az eddigi regálebérek azon részével, melyet a kimérés jogáért fizettek. Hanem a zárt városokban, a hol eddig is csaknem szabad volt a kimérés és kicsinyben való elárusítás, az eddigi díjakhoz képest az új adó tényleg érzékeny megterhelést fog okozni. Ez okból bizonyosra vehető, hogy a zárt városokban a sör- és szeszfogyasztásnak, egy év óta különben is tapasztalt csökkenése, még tovább fog terjedni.

Sok és meglehetősen kétes tényezőt kell kombinációba ezen új jövedék első kihasználása alkalmával; azért nagyon helyén van, hogy Wekerle pénzügyminiszter alacsonyra a bevételt, oly alacsonyra, hogy osztatlan az a nézet, miszerint az eredmény jóval nagyobb lesz. Az 1890. évi költségvetési előirányzatban a pénzügyminiszter az italmérési jövedék bevételét: 12,500.000 frtra teszi s pedig a következő alapon.

A pénzügyminiszter — miként költségvetésének indokolásában előadja, — nem tehet a törvény hatályának első évére külön számítást az italmérési illetékről és az italmérési adóról: »mert előre hozzávetőleg sem lehet tudni, hogy a nyílt községekben, 1890. évre milyen mérvben lesz biztosítható megváltás, bérbeadás vagy kincstári kezelés útján a kimérés és a kicsinyben való

elárúsítás után járó italmérési adó beszédésének joga (mely mellett minden kimérő s elárúsító illetékfizetés kötelezettsége alá esik) és milyen mérvben fog érvényesülni a kizárólagos italmérési jogosultságnak és e mellett a korlátolt kis mértékben való elárúsítás után járó italmérési adó beszédési jogának bérbeadása.«

Azon sok mindenféle lehetőség közt, melyről a törvény és a végrehajtó utasítás az italmérési illetéknek és adónak az első három évben leendő biztosításáról gondoskodik, előfordul ugyanis mint átmeneti intézkedés az is, hogy az italmérési jogosultság kizárólagos gyakorlata bérbe adatik a községnek, vagy, ha vele megegyezni nem lehet, egy vagy több vállalkozónak. Ez esetben italmérési illeték nem szedetik. De ezen kivételes elintézés alól is van kivétel, a mennyiben a bérlő szedhet illetéket azoktól, kiknek a kis mértékben való árusítást megengedi; szedhet ép olyan illetéket, mint a milyen a kincstárnak jár, de az illeték a bérlő jövedelmét képezi. Ennyi különböző lehetőség mellett valóban bajos positiv számot előirányozni s ez annyival bajosabb, mivel a kártalanítási törvény szerint a kincstár megkövetelheti s sok esetben jónak is fogja találni megkövetelni, hogy az olyan jogosultak, a kik kivételes eljárás szerint részesülnek kárpótlásban, vegyék ki bérbe az italmérési jogot, vagy állítsanak megbízható bérlőt három évre oly összegért, mely fedezi a váltságtőke kamatját és törlesztését. Az ily szerződéseknél pedig rendszerint elesik az illeték.

Ezen bonyodalom elismerése mellett azonban még mindig jogosult a kérdés: vajon nem lehetett volna-e bizonyos oly összeget illeték czimén előirányozni, mely minden körülmények közt befoly? Szabatosnak semmi esetre sem mondható a költségvetés azon szövege, mely szerint a 125 millióbevétel az italmérési adóból és illetékből is származik. A részletekből látható, hogy ez utóbbi czimen egy krajczár sem vétetik számításba, hanem az egész bevétel tisztán az adóból származik. Ez is bizonyosság a mellett, hogy az új jövedék bevétele alacsonyan van előirányozva.

Az italmérési adóból várt jövedelmet a pénzügyminiszter a fogyasztási adóktól vett számok alapján combinálja. Így a bornál a fogyasztási adó eredménye a nyílt községekben 2,368.000 hektoliternek felel meg. Minthogy azonban ily községekben italmérési adó a magánfogyasztásért nem fizettetik, ez a fogyasztás pedig 25% vagyis 592.000 hektoliter: ennél fogva csak 1,776.000 hektoliter után számítható 3 frtjával italmérési adó, a mi kerek-

számban 5,328.000 frtra megy. A zárt városokban a magánfogyasztásért is fizetendő italmérési adó; az egész fogyasztott mennyiségre számítandó tehát hektoliterenként 2 frt., és így Budapesten kerek számban 700.000, Pozsonyban 30.000 frt. bevételt vár a pénzügyminiszter. Alkalmilag megemlítem itt, hogy azért szab a törvény zárt városokban egy frttal kisebb adót a borra, mint nyílt községekben, mert itt nem éri utol az adó az egész kimért mennyiséget, amott pedig, úgy szólva, az utolsó csöppig érinti. Horvátországból, a hol a jövedék csak 1890-ik év második felében lép hatályba, a bor után a magyarországi nyílt községek-nél alkalmazott számítás szerint félévre 425.000 frtot, és így mindössze 6,455.000 frtot vár a pénzügyminiszter.

Hasonló módon számít a sör után egyformán 2 frttal 790.000 és az égetett szeszes italok után, a 15 frtos adótétel alkalmazása mellett, 6,115.000 frt. bevételre. Mind a három szeszes ital mérési adója tehát összesen 12,500.000 frtot hozna.

Már most nézzük az ezen bevételt terhelő kiadásokat. A kezelési költség aránylag csekély: 318.000 frt. Ugyanazon pénzügyi közegek fognak ezen jövedéknél, mint a fogyasztási adóknál eljárni. A másik tétel a Horvát-Szlavonországnak félévre 500.000 frtban adandó átalány. A főkiadás az italmérési jogok megváltása fejében adott államkötvények kamatja s tőketörlesztése. Minthogy a jövő évben, mikor a kötvényeknek csak egy részét fogja a pénzügyminiszterium kiszolgáltatni, nem kezdik még meg a törlesztést: e czímen a jövedékből misem fog igénybevételezni. Kamatra azonban 9,900.000 frt. lesz szükséges. A váltásági tőke ugyanis a pénzügyminiszter előadása szerint 220 millióra fog emelkedni. Eredetileg a kormány csak 202 milliót vett számításba; de a kártalanítási törvény a javaslatához képest, számos kedvezést nyújt a regáletulajdonosoknak. Innen ered a jelentékeny többlet. A kamat adómentesen $4\frac{1}{2}\%$; a törvény alternative adóköteles 5% -os kötvényeket is említ. Ha ezekhez képest, levonjuk a 12,5 millió bevételből a 10,7 millió kiadást, akkor az italmérési jövedékből marad 1,8 millió tiszta fölösleg. De általános az a nézet, hogy a tiszta jövedelem már az első évben sokkal nagyobb lesz, hogy a későbbi években egyre növekedni s a pénzügyek javítására erős tényezőt szolgáltatni fog.

A tiszta jövedelem kiszámításánál azonban nem lehet megállni ott, a hol a költségvetés megállott. Mert, az italmérési jövedékről szóló 1888. évi XXXV. t.-cz. 69. §-a értelmében, a tiszta jöve-

delmi többletből fedeztetik a törvényhatósági joggal felruházott zárt városok 40, mások 30, a rendezett tanácsu városok 20 és bizonyos községek 10°/_o-a a maguk jövedéki többletének. A zárt városok részesedése már 1890-től, a többi városok és községeké 1893-tól fogva kezdődik. A jövedéknek előbb említett 1,8 milliónyi fölöslegéből tehát már 1890-re kijár a két zárt városnak: Budapestnek és Pozsonynak, a mindegyik városban elért jövedéki fölöslegnek 40 százaléka. Azért mondom, hogy amaz 1,8 millióból fedeztetik a 40°/_o; mert megtörténhetik, hogy a városokhan a jövedék tiszta feleslege együttvéve több lesz, mint az országban elért összes tiszta haszon, a mennyiben számos magánregále kártalanítási tőkéje nagyobb kamatot igényel a kincstártól, mint a mennyit az illető helyeken a jövedék hozni fog. Ezen hiányrészben emészti a nagy községekből és városokból származó jövedelmi fölösleget, és azért ez utóbbiaknak a saját jövedéki fölöslegük 40°/_o-a leszáll ugyanazon arányban, a melyben az országos tiszta jövedelem kisebb, mint a részesülő városok és községek tiszta jövedelme együttvéve.

1890-re a számitás egyszerü azért, mert ekkor, a mint említém, még csak Budapest és Pozsony zárt városok igényelhetnek részesítést. A fővárosi italmérési jövedék bevétele, az állami költségvetési előirányzat és a fővárosi fogyasztás előttem levő adatai alapján, biztosan 1,800.000 frtra tehetjük. Közlöm e végből a főváros zárt területébe hozott, és községi fogyasztási adó alá vont bor, sör és szesz mennyiségét az utóbbi hét félévről és az ezen alapon kiszámított egy évi átlagos importot. Ha ezen adatok nyomán számítom az italmérési adót, ugyanazon eredményre jutok, mint a melyet a pénzügyminiszter költségvetésének indokolásában feltüntet:

I d ő s z a k	Bor	Sör	S z e s z		Összesen
			A vámoknál behozott	a helybeli termelésből	
h e k t o l i t e r					
1889. I. félévben	188.928	69.412	20.623	4.653	25.276
1888. II. »	184.063	51.510	26.147	935	27.082
1888. I. »	189.182	59.940	34.291	3.500	37.791
1887. II. »	185.117	65.613	34.789	1.102	35.891
1887. I. »	171.710	67.359	33.332	1.462	34.794
1886. II. »	178.233	69.974	34.140	—575	33.565
1886. I. »	161.932	75.974	32.448	3.692	36.140
Egy évi átlag	354.046	128.508	61.648	4.220	65.868

354.046 hektoliter bor 2 frtjával 708.092 frt. adót hoz, és a pénzügyminiszter kerekszámában 700.000 frtot előirányoz. A sör után a pénzügyminiszter Budapest és Pozsony zárt területéből együttvéve 250.000 frtot vár; a fővárosi hivatalos adatok alapján, 128.508 hektoliter után 2 frtjával, csupán Budapest területéről várható 257.000 frt. italmérési adó. 200.000 frtnak számításba vétele tehát igen alacsony és azért biztos kalkulusz. A szesznél a pénzügyminiszter a kimérendő mennyiséget az egész országra nézve egy tételben fejezi ki, és pedig 405.000 hektoliter tiszta alkoholt véve föl, 15 frtjával az italmérési adó 6,075.000 frtot hozna. A fővárosi adatok szerint a különböző foktartalmú 65.868 hektoliter szesz bizvást 50—55.000 hl. alkoholra tehető; ez pedig 800.000 frt italmérési adót eredményezne. Ehhez adandó még az italmérési illetékekből bizton várható 100.000 frt. Így mind a négy tétel alacsonyan számítva, az italmérési jövedék egész bevételét 1,800.000 frtban tünteti fel.

Ebből levonandó a főváros 6,800.000 frtnyi regáleváltásági tőkénének $4\frac{1}{8}$ százalékos kamatja vagyis 300.000 frt. Törlesztés a jövő évben még nem lesz. Marad tehát a fővárosi jövedékből 1890-ben 1,500.000 frt. tiszta fölösleg. Hogy mekkora lesz a megfelelő maradék Pozsonyban, azt, részletes adatok hiányában, pontosan nem mondhatom meg; de annyi bizonyosra vehető, hogy a 300.000 frtot nem haladja túl. Ennélfogva a jövő évre már 40°/_o-kal részesedő két zárt város, minthogy a jövedék országos tiszta jövedelme nem kisebb, mint az ő fölöslegeik összege, megkapja teljesen a 40 százalékos részesedést. Budapesten, az 1,500.000 frt. fölösleg mellett, ez 600.000 frtot tesz; és ezen összeg levonandó az italmérési jövedéknek az állami költségvetésben 1⁸ millióval előirányzott tiszta fölöslegéből. A pénzügyminiszter ezen levonást nem praeliminálta s azért, a Pozsonynak járó részesedést nem is számítva, amaz 1⁸ milliót 1² millióra kell leszállítani. A költségvetési fedezet ennyivel romlik, és így a 404.000 frttal előirányzott deficit egy milliónál többre emelkedik.

Az italmérési jövedék behozatala s a regále-kártalanítás, mint bevezetőleg mondám, nagy arányú s igen bonyodalmas feladat. Az átmenetnél sok ingatag tényezőt kell tekintetbe venni s azért nem csoda, ha a számítás itt-ott nem talál. Rövid néhány év múlva megszilárdul ez a művelet és vele az állami pénzügyeknek nevezetes új jövedelmi forrása tárul fel.

FENYVÉSSY ADOLF.